

Психологічні особливості прояву самостійності молодших школярів

Ірина Лисогорко

студентка кафедри психології,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: i.lysogorko@gmail.com

Ірина Сингаївська

кандидат психологічних наук, професор, директор ННІ психології,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: irinas@krok.edu.ua,

ORCID: 0000-0001-6802-0081

Одним із умінь, яким треба навчити дитину, є самоорганізація – усвідомлена та раціональна організація своєї діяльності. Це вміння дитини без зовнішнього контролю, допомоги і стимуляції з боку дорослого організувати свою діяльність і досягати поставлених цілей. Розвиток самоорганізації пов'язаний із формуванням у дитини в молодшому віці важливого психічного новоутворення – довільності психічних процесів [1]. На цьому етапі дитина набуває здатності: сприймати та розуміти завдання; планувати свою діяльність; здійснювати самоконтроль діяльності та самооцінку.

Одним із завдань сучасного реформування системи освіти є створення необхідних умов для розвитку в учнів навичок самообслуговування, стимулювання їх самореалізації, творчого самовдосконалення, професійного самовизначення, тобто розвитку самостійності як інтегральної властивості особистості. Самостійність молодшого школяра – умова успішного розвитку його особистості, основа активності в пізнавальній діяльності та інших сферах життя. Психологи розуміють самостійність як волюву властивість особистості, здатність систематизувати, планувати, регулювати та активно здійснювати свою діяльність без постійного керівництва та практичної допомоги ззовні. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить як про актуальність проблеми самостійності для педагогічної практики та інтерес до її дослідження з боку вчених, так і про недостатню теоретичну та експериментальну розробленість питання у психології [2; 3].

Рекомендації вчителям для успішного розвитку самостійності молодших школярів є важливими для успішного процесу навчальної діяльності:

1. Ігри мають велике значення для розвитку спонукальної сфери молодшого школяра, в тому числі й для розвитку свідомого бажання вчитися. Проведення уроків за допомогою поєднання ігрової діяльності, наприклад різносторонні квести поєднані з темою навчання на уроці вдосконалиють якість роботи задля збереження цікавості учнів.

2. Молодшим школярам властива потреба в русі, вона залишається такою сильною, як і в дошкільників. Часто вона заважає їм зосередитись на занятті. Стримуючи себе на уроці, вони нерідко проявляють особливу рухливість на перерві, що втомлює молодших школярів і знижує працездатність на наступному

занятті. Доцільним вчителям застосовувати фізкультхвилинок на уроках, розминка пальчиків та тіла, ігрові форми навчання в колі з м'ячем або тематичні рольові ігри. Влаштувати раз на місяць рефлексійні походи до лісу, замість уроків.

3. Особливо значущою для подальшого розвитку уяви молодшого школяра є потреба у зовнішніх враженнях. На початку навчання вона є головною рушійною силою розвитку. Тому варто частіше планувати екскурсії поза межами школи до наукових музеїв, бібліотек, художніх виставок.

4. В учнів початкових класів активно удосконалюються навички усного мовлення. Розширюється словниковий запас внаслідок постійного спілкування з дорослими й однолітками, вони оволодівають все складнішими граматичними структурами. Важливо вчителю вчити молодших школярів роздумувати вголос, словесно відтворювати думки і виражати в словах процес та отриманий результат розв'язування задач і виконання вправ [4; 5].

Рекомендації батькам для у вихованні самостійності молодших школярів:

1. Створіть розпорядок дня та обов'язкові правила. Діти потребують балансу між розпорядком і свободою – це сприяє розвитку в них самостійності. Чим більше ви дозволяєте дитині самотужки клопотатися про неї саму, тим більш незалежною вона стане. Запропонуйте дитині складати її одяг у кошик для прання й самостійно одягатися вранці; дозвольте їй самій обирати собі страву на сніданок і самостійно накладати собі їжу в тарілку; залишайте столові прибори та одяг дитини на нижчому рівні, щоб вони завжди були доступні для неї. Обговорити правила, які не можна порушувати, наприклад ті, які стосуються безпеки життя. І обов'язково надати дитині створити власні правила, які є для неї цінними.

2. Невдача – це ще не кінець. Невдачі не страшні. Необхідно дати дитині змогу робити помилки, як би це не здавалося складним для вас. Вона матиме зі своїх помилок важливі життєві уроки, причина - наслідок. Наприклад, дитина може несерйозно ставитися до виконання домашніх завдань і стикнутися з наслідками в школі; така ситуація – це просто частина навчального процесу, що нагадує дитині про необхідність виконання домашнього завдання наступного разу; не сваріть дитину, якщо вона розлила молоко наливаючи його в склянку або та склянка могла розбитися. Нехай вона спочатку сама почне прибирати, а потім допоможіть їй витерти розлите молоко та скло, скажіть, що це нормально не бути ідеальним у всьому, кожному ситуацію можна виправити.

3. Дозвольте дитині виявляти наполегливість. Давайте дитині змогу відстоювати її свою думку. Якщо в сім років дитина не має шансу відстояти власну думку, у підлітковому віці вона підтакуватиме комусь з однолітків-лідерів замість того, щоб шукати свою позицію. Якщо такого результату ви не бажаєте, забороніть собі карати дитину за непокору, замість того говоріть з нею, слухайте її, поважайте її позитивні та негативні емоції до тої чи іншої ситуації. Коли ви йдете з дитиною в ресторан, дозвольте їй самій замовляти їжу; заохочуйте дитину вирішувати, що вдягнути перед виходом на вулицю; дозвольте їй самій

визначити час для того, щоб вивчити уроки [6].

4. Пропонуйте ідеї, але не втручайтеся. Якщо ви бачите, що дитина пробує знайти рішення проблеми, але не виходить, дайте їй час, не намагайтеся відразу ж їй допомогти. Натомість можна зробити наступним чином: рекомендуйте дитині ідеї, як вирішити проблему, але не втручайтеся, щоб вирішити проблему за неї; дозвольте дитині самій знайти вихід із ситуації; ви можете бути приємно здивовані, побачивши, як дитина придумала оригінальне рішення, підтримайте його.

Список використаних джерел

1. Гончарук П.А., Сингаївська І.В. *Загальна психологія: Пропедевтика (модульний підхід): Навч. посібник для студ. ВНЗ. К.: Університет економіки та права «КРОК», 2009. 220 с.*
2. Кравчук Л. В. *Розвиток пізнавальної активності молодших школярів. Сучасна школа України. 2012. №2. С. 24–28.*
3. Сингаївська І. В. *Психологічні особливості прогнозування моральної поведінки в молодшому шкільному віці [Текст] : дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07. АПН України, Ін-т психології. К., 1993. 149 с.*
4. Бітяпова М. Р., Азарова Т. В., Земських Т. В. *Професія – школяр. Програма формування індивідуального стилю пізнавальної діяльності у молодших школярів: навчально-методичний посібник для шкільних психологів і педагогів: Генеза, 2000. 108 с.*
5. Сухомлин Л. *Форми активізації пізнавальної діяльності молодших школярів. Сучасна школа України. 2009 № 9. С. 49–60.*
6. Петрунько О.В. *Батьки і діти: типові помилки виховання. Практичний психолог: дитячий садок, 2014. № 4. С. 25–32.*